

BOŞNAK KÜLTÜR VE EDEBİYATINDA TÜRKİZM ETKİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Bosniacs On Culture And Literature Review A Turkism Effect

Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ*

Dede Korkut, 2016/9: 83-106

Öz

Balkan coğrafyasının kalbi konumunda bulunan Bosna-Hersek'in üç kurucu halkından biri olan Boşnaklar Müslüman kimlikleri ile diğer iki kurucu halktan ayrılır. Balkanların Osmanlı tarafından fethedilmesi ve ardından Boşnakların Müslüman kimliği kazanması ile birlikte, Boşnaklar üzerinde özellikle kültürel düzeyde ciddi değişim ve dönüşüm de başlamış olur. İnançsal tercihlerin hayatın tüm aşamalarındaki baskın gücü, Boşnakların gerek yazılı ve gerekse sözlü kültürel-edebî-sanatsal verimleri ve davranışlarında açıkça kendini hissettirir ki bu tesirin en somut unsurlarından birisi de Türkizm kökenli kelimelerin kullanımı ile ortaya çıkar. Bu anlamda çalışmamızda Boşnak kültür ve edebiyatı içerisinde kendine yer edinmiş muhtelif sözlü, yazılı verim üzerinde Türkizm etkisini kelime düzeyinde irdelemeye çalışacak, bu surette Boşnak kültürel kimliğinin oluşumunda uzun soluklu Türk-Boşnak birlikteliğinin ne oranda etkin ve etkili olduğunu belirtmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Boşnak, kültür, Türkçe, Balkan, Müslüman

Abstract

Located in the heart of the Balkans, Bosnia and Herzegovina, one of the three founders of the Bosniak people are separated from the other two constituent peoples and Muslim identity. The conquest by the Ottomans in the Balkans and then to win with the Muslim identity of the Bosnians, the Bosnians would have particularly serious change and transformation starts at the cultural level. the dominant force in all stages of the life of religious preference, one oral and written as well as the requirements of the Bosniak cultural-literary-artistic performance and clearly felt in the behavior of the concrete elements of this effect also occurs in the use of Turkism origin of the word. In this sense, the present study, the Bosnian culture and literature in its place were a variety of oral, to analyze the level of impact Turkism words written on efficiency to work in the formation of these by the Bosniak cultural identity long-standing Turkish-Bosnian unity of will try to specify what percentage of that is efficient and effective.

Key Words: Bosnian culture, Turkish, Balkan, Muslim

* Doç.Dr. Erzurum Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
e-mail: yzsumbullu@erzurum.edu.tr

Giriş

Bir toplumu diğer toplumlardan ayıran en önemli özelliklerden biri olan kültür, temsil ettiği toplumun temel yapı taşıdır. Bu yönüyle, kültürün korunması, kollanması ve yaşatılması ilgili toplumun yarınları açısından o denli önemlidir ki bu önem ulusal bağımsızlık ve milli bilincin sürekliliğinde de olmazsa olmaz bir konumdadır.

Bir diğer ifade ile ait olduğu toplumun geleceğini muhafaza etmek için kendi özelliklerini koruyarak geliştirmek durumunda olan kültür, bu yönüyle tarihi bir birikim, toplumun bütün ideallerinin ve sosyal kimliğinin de sembolüdür ki tarihsel ve toplumsal süreç içerisinde insan topluluklarının kendilerine özgü şartlar ekseninde şekillendirdiği ve gelecek kuşaklara naklettiği her türlü maddi ve manevi değerler bütünü bu yönüyle kültür olarak adlandırılır.

Masal, efsane, ninni, türkü, giyim-kuşam, mutfak araç ve gereçleri ile yemek kültürü gibi öğeleri barındırmakla maddi, örf, adet, inanç, inanma, gelenek, görenek, töre, tören gibi manevi unsurları ihtiva etmekle de manevi boyutu bulunan kültür, insan yaşantısından beslenen, durağanlıktan uzak, dinamik bir yapıdır. Kültürün maddi olmayan yüzü, inançlar, değerler, semboller, normlar, örf ve adetler şeklinde ele alınabilir ki kültürün manevi muhteŕiyatına zihniyet adını vermek bu surette mümkün olabilir.

Kültürün tabiatından kaynaklanan dinamik yapısı etkileme ve etkilenme sürecini beraberinde taşımaktadır ki bu çalışma, 413 yıl siyasi-sosyal-inançsal-kültürel birliktelik içerisinde yaşamayı başarmış Türk-Boşnak toplumları arasındaki tarihsel beraberliğin en somut mirası olan Boşnak kültür verimleri üzerinde Türkçe/Türkizm etkisini irdelemeyi esas almaktadır.

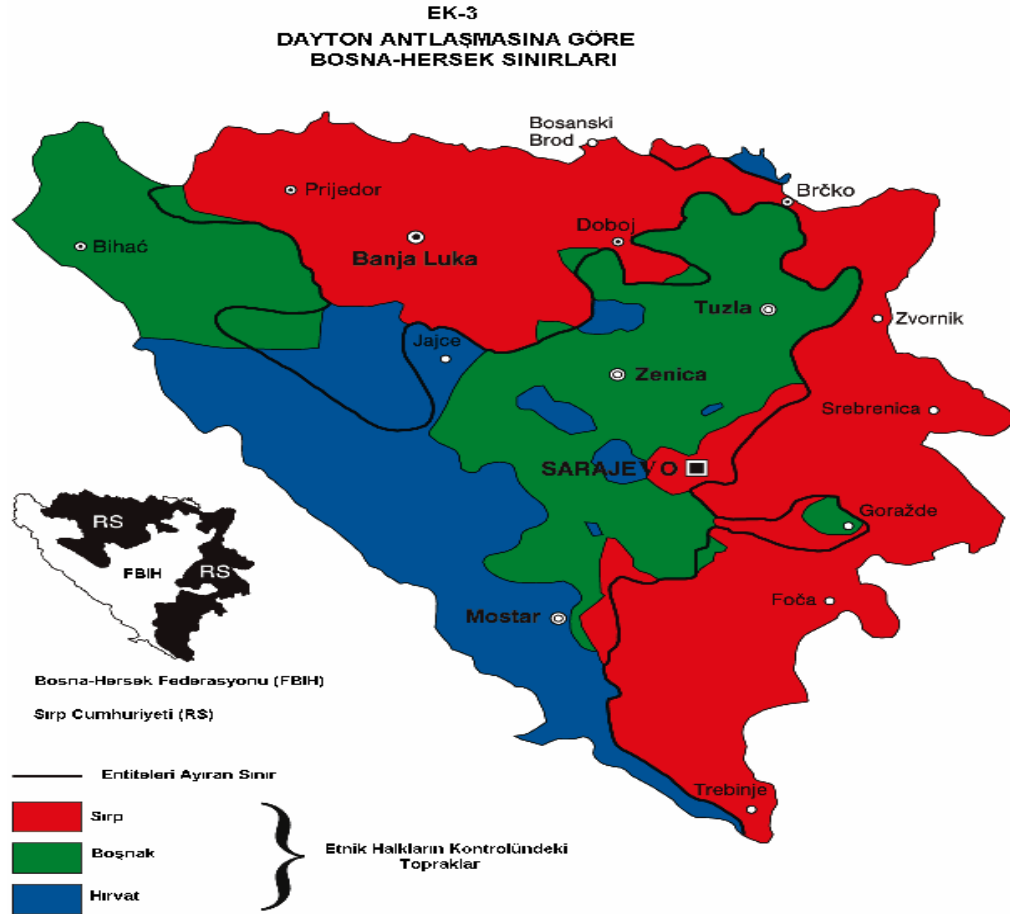
Balkanlar ve Bosna-Hersek

Çalışma konumuzla alakalı tespitlerimizi paylaşmadan önce ana hatları ile Balkanlar, Bosna-Hersek ve Boşnaklar hakkında özet niteliğinde bilgiler vermeyi uygun buluyoruz. Bilindiği üzere Karadeniz ve Akdeniz'in keşiştiği stratejik bir noktada bulunan Balkanlar, Avrupa'yı doğuya bağlayan eski kıtanın uzantısı durumundadır. Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının Doğu Akdeniz'de keşiştiği bir bölgede yer alan Balkanlar, bu konumuyla tarihin tüm dönemlerinde jeo-stratejik bir öneme sahip olmuştur. (Selver, 2003: 75)

XIX. Yüzyıl başlangıcından itibaren, uluslararası alanda da kabul görmüş olan ve 'üzeri sık ormanlarla kaplı sıradağ' manasına gelen Türkçe, 'Balkan' (İnancık, 1993: 9) sözcüğü ile adlandırılan bölge, Müslüman, Hristiyan ve Yahudi inançlarının iç içe geçtiği, I. ve II. Dünya Savaşlarının tetiklendiği coğrafya olması bakımından, tarihte olduğu gibi günümüzde de hararet ve hareket merkezi olmaktan uzakta kalmayarak, öneminden hiç birşey kaybetmeyecek görünmektedir. (Seyhan, 2007: 3)

Balkan yarımadasının kuzeybatısında, 51.129 km yüzölçümü ile Avrupa kıtasının güneybatısında, kuzeyden ve batıdan Hırvatistan, doğudan Sırbistan, güneydoğudan ise Karadağ'a komşu, 23,5 km'lik bir kıyı şeridiyle güney cephesinden Adriyatik Denizine bakan Bosna-Hersek, bu konumu ile Balkan coğrafyasının kalbi olarak nitelendirilebilecek bir ülkedir. (devletarsivleri. gov. tr. /yayın / osmanli / Bosna. htm)

Bosna-Hersek, bağımsızlığını ilan ettiği 1992 yılına kadar Yugoslavya Federasyonu'nu oluşturan altı cumhuriyetten biri olmuştur. (Ünal, 1995: 275) Bağımsızlık kararı ardından Nisan 1992'de Birleşmiş Milletler'e üye olan Bosna-Hersek'te 1992-1995 yılları arasında çok büyük kayıplara neden olan bir iç savaş yaşanmıştır. Aralık 1995'te imzalanan Dayton Barış Antlaşması ile sona eren bu savaşın ardından ülke, Boşnak ve Hırvatların yoğun olarak yaşadığı Bosna-Hersek Federasyonu (%51-FBIH) ve Sırp'ların yoğun olarak yaşadığı Sırp Cumhuriyeti (%49-RS) olmak üzere iki entiteye ayrılmıştır. (Yürür, 2007: ii)

(Seyhan, 2007: 123)

Slav ırkının güney koluna mensup Boşnak, Hırvat ve Sırp olmak üzere üç kurucu halktan meydana Bosna-Hersek'te bahsi geçen halklar arasındaki en belirgin ve en derin fark mezhep ve din hanesi noktasında ortaya çıkmaktadır. Bilindiği üzere, Boşnaklar, Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgeye geldiği 15. yy 'da Müslüman olmuş, Hırvatlar, Avusturya-Macaristan imparatorluğunun etkisinde kalarak Hıristiyan dininin Katolik mezhebinin seçmiş, Sırp'lar da Bizans tesirinde kalarak Hıristiyan dininin Ortodoks mezhebinin tercih etmişlerdir. (Selver, 2003: 79)

Yukarıda ifade edildiği üzere Boşnaklar, Güney Slav ırkından olmakla birlikte, dini tercihleri bağlamında diğer iki topluluktan farklıdır. Dini tercihlerin ilgili toplumun sosyo-kültürel yapısı üzerinde oynadığı rol, Boşnaklar üzerinde diğer sosyal normlara nazaran, çok daha baskındır. Boşnak halkının toplumsal kimliğinin şekillenmesinde ve Boşnak ulusal bilincinin oluşmasında yadsınamaz bir etki bırakan bu öge, uzun soluklu

tarihi süreç içerisinde Boşnakların diğer iki kurucu halka karşın başlı başına çok farklı kültürel bir renk almasında da göz ardı edilmemektedir.

Boşnak kültürel kimliğinin günümüze yansıyan görüntüsünde en önemli renklendirici unsurun İslamlaşma süreci olduğu açıktır. Şöyle ki; Bosna-Hersek, 1463 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilerek, Osmanlı topraklarına katılmıştır. Osmanlıların adil ve hoşgörölü idaresi, bu bölge insanların hiçbir baskı altında kalmadan İslam dinini seçmelerine, Türk İslam kültürünü benimsemelerine, Osmanlı Devleti'ne ve onun temsil ettiği ideallere bağlı kalmalarına sebep olmuştur. Elbette, Bosna'nın Osmanlılar tarafından fethi bölgenin toplumsal ve kültürel yapısında önemli değişikliklere neden olmuş, Bosna'nın Osmanlı Devleti tarafından fethinden sonra toplumsal yapıdaki köklü değişmeler, paralelinde meydana gelen din değişikliği ve iktisadi gelişmeler Bosna halkı için yeni bir dönem başlatmıştır. (Alparşlan, 2008: 1)

Boşnaklar ve Türkizm

Bosna'da özellikle inançsal değişim temeline dayanan dönem, inancın diğer kültür öğelerine karşın barındırdığı baskın yapısı gereği hayata dair tüm unsurlar üzerinde domino etkisi göstererek Boşnak kültürünü tepeden turnağa yeniden şekillendirmiştir ki bu değişim ve dönüşüm sürecinin en somut yansımalarından birisini Balkan Slavcası- Boşnakça, Sırpça, Hırvatça- içerisine giren Türkçe/Türkizm - Arapça,Farsça, Türkçe kökenli kelimelerin genel adı- kökenli kelimeler oluşturur. (Nurkić, 2007: 63-69)

Gerek yazılı ve gerekse sözlü, edebi, kültürel, sanatsal, gösterimsel verimler içerisinde yer alan türler içerisinde varlığını sürdüren Türkizm kökenli kelimeler özellikle şifahi Boşnak Halk Edebiyatı'nda kümelenmiştir. Sevdalinkalar, ninniler, düğün şarkıları, baladlar, masal ve efsaneler ile Boşnak Halk kültüründeki geçiş dönemleri Türkizm açısından ciddi veri içermekle karşımızdadır.

Bahsi geçen kültürel ve sanatsal verimlerde Türkizm kökenli kelimelerin kullanımlarına ilişkin tespitlerimize dönük ilk örnekleri klasik ve popüler Boşnak müziğin iki önemli temsilcisinin seslendirdiği iki verim üzerinden nakletmek istiyoruz ki ilk örneğimiz popüler Boşnak müziğinin önde gelen temsilci, ses sanatçısı ve bestekâr Dino Merlin'in seslendirdiği aşağıda metni verilen "Burek" isimli şarkıdır.

"BUREK

Neko eko ima penziju,
a neko eko, bogami, i platu
Šta to, zato, ima Mujo naš,
Mujo i dalje ima svoju Fatu

Burek, pita zeljanica,
janjetina i lukmira
izašla mu na nos duša
ko u moju pjesmu dira

Neko eko ima parlament,
a neko cara i carevu krunu
šta to, zato, ima Mujo naš,
Mujo i dalje ima dobru ćunu

Sogan, dolma, japrak (yaprak)
 baklava i halva
 fildžan(fincan), džezva (cezve) ,
 cigara i kahva
 ne šećeri (şeker) sitno,
 bolja ti je kocka
 crk'o svak ko u Bosnu bocka

Neko eko ima šubaru,
 a neko eko šarenu kukulju
 šta to, zato, ima Mujo naš,
 Mujo i dalje ima svoga Sulju

Pet u pola s puno luka,
 janjetina ispod sača
babo nam je ost'o švabo,
 pape nam je ost'o ćaća

Fundamentalisti noooo
 unitaristi nononononoooo
 neokomunisti noooo
 nadrealisti - eto, to je to" (<https://tekstovi-pesama.com/dino-merlin/burek/15612/1>)

Boşnak halk şarkılarının ve özellikle sevdalinka türünün en önemli temsilcisi olarak kabul edilen hayatı Bosna tarihiyle eşdeğer olarak görülen, sanatını Boşnak ulusun bağımsızlık mücadelesine, Boşnakların aşklarına, özlemlerine adayan, Sevdalinka diyince akla gelen ilk isim Safet İsoviç'in seslendirdiği aşağıdaki şarkıda da Türkizm izlerini açıkça görmek mümkündür.

"SEHIDSKI RASTANAK

Zima nikad proc
 nikad **sabah** doc
 samo **tekbir**
 cuje se kroz noc
 Duga zimska noc
 majko moram poc
 rodna gruda pradjedova
 to me zove upomoc
 Ako se majko ne vratim
 nemoj me zalud cekati
 pusti jednu suzu tihu
 i prouci mi **fatihu**
 nek me ona isprati
 Ref. 2x
 Samo jos jednom da mi je
 ispred dzenetske kapije
 da na krilima **ezana**
 stigne miris **ramazana**
 iz nase **carsije** (Çarşı)
Nijet (niyet) veliki
zulum **dusmanski** (düşman)

sabur nam i **inat** u nama
 silan Bosanski
 Duga hladna noc
 valja meni poc
 rodna gruda pradjedova
 evo zove upomoc
 Cuvaj mi sestru pazi je
 jer majko jednom da mi je
 vidjeti iz zemlje rosne
 kako sceri moje bosne
 sad radjaju **gaziye (gazi)**

Ref. 2x

Samo jos Bosne da mi je
 pa da me **sevdah (sevda)** opije
 da me bude pjesme stare
 i **mujezin** (müezzin) sa **munare** (minare)
 sa bijele **dzamije** (cami)
 Samo jos Bosne da mi je
 pa da me sunce ogrije
 da me bude pjesme stare
 i **mujezin** sa **munare**
 sa bijele **dzamije**" (<http://tekstovi.net/2,142,4244.html>)

Boşnakların edebi ve kültürel verimleri içerisinde Türkizm etkisinin doğrudan hissedildiği bir diğer edebi verim roman ve hikaye türüdür ki Edhem Mulabdiç'in kaleme aldığı "Zelena Busenje" ve Skender Kulenoviç'in "Ponornica" adlı romanları çalışma konumuz açısından dikkat çekicidir.

Üç farklı zaman dilimindeki olayları anlatan "Zelena Busenje" romanında, birinci zaman diliminde Osmanlılar döneminin barış ve huzur ortamı, ikinci dilimde işgal döneminden kaynaklanan kargaşa ve Boşnaklar açısından ayrışma süreci, üçüncü dilimde ise Avusturya Macaristan İmparatorluğu dönemi ve yeni dönemin Boşnaklara dayattığı Batılı yaşam tarzı ele alınmaktadır. Romanda Osmanlı'yı temsil eden Ahmet adlı bir gençle Aişe adlı kızın aşkı ile bu aşka karşı çıkan Ayşe'nin babası ve Osmanlı düşmanı Muharrem Ağa'nın mücadelesi üç farklı zaman dilimi etrafında işlenir. Eser, hareket noktası olarak belirlediği zaman dilimleri itibari ile ve vermek istediği mesajlar doğrultusunda olabildiğince fazla Türkizm kökenli kelimeye yer vermiştir. Romanda Türkizm kökenli 198 kelime tespit edilmiştir ki bunlardan bir kısmı şunlardır: Amanet (emanet), asker, aşkosum (aşkolsun), avliya (avlu), bed dova (bed dua), buljuk emin (büyük emin), çevra (çevre), çiftluk (çiftlik), çitab (kitab), çüpriya (köprü), emername (emirname), gaziya (gazi), haber, hasta, hatur (hatır), itaat, kalem, krşla (kışla), mal mudur (mal müdürü), mutvak (mutfak), odaya (oda), sermiya (sermaye), vatan, ziyan, zulum (zülüm) Başlateş (Başla ateş), Kujundzevac (Kuyumcu) Tuzla, emername (emirname) Tepe, Şahin, Vranduk (Viran-virane) (Mulabdiç, 1974: 1-270)

Boşnak edebiyatının önde gelen isimlerinden biri olan Skender Kulenoviç'in "Ponornica" adlı romanı yazarın ölümünden bir yıl önce 1977 yılında yayımlanmıştır ki eserde Bosna'daki Avusturya - Macaristan hâkimiyetinden bahsedilmekte, bu çerçevede konu etrafında ise Doğu ile Batı arasındaki kavşakta bulunan bir gencin hayatı

anlatılmaktadır. Eserde Türkizm kökenli çok sayıda kelime ile Türk-İslam kültüründe yer tutan geleneksel yaşama ait, âdet, inanma ve inaca dönük kullanım bulunmaktadır ki aşağıda yapılan alıntı ve çevirilerden hareketle metinde geçen Türkizm içerikli kelimeler yanında Türk-İslam kültürünün Boşnaklar üzerindeki derin izlerini de görmek mümkün olabilecektir.

“Arifa podnese najprije ocu pa meni leđen i ibrik da operemo ruke; ruke se kod nas obavezno peru prije jela, jedećeg pribora, osim kašike, nema, jede se istočnjački, prstima. Dok ocu Arifa polijeva na ruke, a Fafa drži peškiri, niz obraze mu sjajnorumeni oblijevci sreće” (Kulenović, 2004: 60)

“Arifa, ilk önce babama sonra bana leğen ve ibrik getirdi ellerimizi yıkayalım diye; bizde yemekten önce ellerin yıkanması şarttır, çatal bıçak takımı yok, sadece kaşık var, doğulular gibi biz de parmakla yeriz. Arifa, babamın ellerinin üzerine su döktürülen Fafa havlu tutuyor ve babamın yanaklarında kızıl rengli mutluluğun ışıkları parlıyor.”

“Ovo došavši nisam primijetio, nasred divanhane postavljena demirlija, velika bakrena tepsija, kalajisana i inkrustirana geometrijskim figurama i cvjetovima. Ona se stavlja uz ramazan, na bajram, ili kad su osobiti gosti, a sada je očevidno u čast moga dolaska” (Kulenović 2004: 60)

“Bunu gelince fark etmemiştim, divanhanenin ortasında büyük bakır tepsi konmuş, geometrik figürleri ve çiçekleriyle süslenen. O, hep ramazan ayında ve bayramda konulur ya da özel misafirler geldiğinde. Şimdi de, belli ki, benim gelişimin şerefine konmuştur.”

“Poslije večeri posjedali smo po sećiji, šiltetima i serdžadama prostrtim po vedrom bursanskom ćilimu. Srće se kafa, do presitog pupka potežu se dimovi, slatko poslije jela kunjaju ulijenjene misli. Klokoće nargila, koja je najprija data Muftiji” (Kulenović 2004: 136)

“Akşam yemeğinden sonra, canlı Bursa kiliminin üzerine serilen sedirler, şilteler ve seccadelere oturduk. Kahve içiliyor, tok göbeklere kadar dumanlar uzanıyor, yemekten sonra tembel düşünceler tatlıca uyuyordur. İlk Muftija’ya verilen nargilenin sesi duyulmaktadır.”

“Sad mi sve puče pred očima: zašto je Nena širom otvorila avlijska vrata, zašto je otvorila česmu i prevrnula đugum vode, a ova najmlađa zatvorila vrata leđima. Sjetih se tog drevnog običaja i smisla njegove simbolike: otvorena avlijska vrata znače da je slobodan put onima koji dolaze, otvorena česma izražava želju da razgovor slobodno teče, a prevrnut đugum spremnost da se sve kaže do kraja, da ništa ne ostane nerečeno, leđima zatvorena sobna vrata iskazuju želju da ono što se tu kaže ne iziđe iz kuće” (Kulenović 2004: 47)

“Şimdi her şey gözlerimin önüne geldi: neden Nena avlu kapısını ardına kadar açtı, neden çeşmeyi açıp bakır kapı devirdi ve neden en genç olan kız kapıyı sırtını dönerek kapattı. Bu duygulandırıcı eski adeti ve taşıdığı anlamını hatırladım: açık avlu kapısı o eve gelenlere yolun açık olduğunu simgelemektedir. Açık bırakılan çeşme muhabbetin rahat akmasının arzusunu, devrilen bakır kapı ise her şeyin ortaya çıkması ve hiç bir şeyin gizli kalmamasını, sırtıyla kapanan kapı da o evde konuşulanların dört duvar arasında kalmasının arzusunu ifade etmektedir.”

“Otrča, otvori sad širom avlijska vrata, oba krila, ja se u čudu pitam zašto. (...) Đugum stavi kraj avlijskih vrata, i prevrnu ga nogom!” (Kulenović 2004: 45)

“Koştu, avlu kapısını ardına kadar açtı, her iki kanadını, ben de şaşakaldım. (...) Bakır kapı avlunun kapısına yaslayıp – ayağıyla devirdi!”

Boşnak kültür ve edebiyatı içerisinde Türkizm bakımından en yoğun kullanım ‘Sevdalinka’ adı verilen tür üzerinde kendini göstermektedir. Sevdalinkaların genel yapısı, ezgisel, makamsal özellikleri, barındırdıkları Türk kültürü unsurları daha geniş bir çalışmanın konusu olabileceğinden biz burada bazı genel açıklamaları takiben tür üzerindeki Türkizm etkisini göstermekle iktifa edeceğiz.

Bilindiği üzere ‘Sevdalinka’, Boşnak halk kültürünün en büyük zenginliklerinden ve dünyaca tanınmış, marka haline gelmiş en karakteristik ürünlerinden biridir. Bu haliyle sevdalinka gerek yerli, gerek yabancı araştırmacıların her zaman dikkatini çekmiş, bu konuda sayısız çalışmalar yapılmıştır. Sevdalinkalar, Boşnak kültür dünyasında dünden bugüne yaşıyor olmakla ve ortaya çıktığı ilk günkü heyecanı hali hazırda da sürdürmekle Boşnaklar arasında fenomen olmayı başarabilmiş nadir kültür verimlerinin başında gelmektedir. Bugün Bosna Hersek’te sevdalinka hem yaşlı hem orta kuşak hem de genç kuşağın ilgisini çekmekte, öyle ki sevdalinka söyleyen gençlerden oluşan gruplar büyük rağbet görmekte, bu gurupların konserleri hınca hınc dolmaktadır.

‘Sevdah’ (sevda, karasevda) kelimesi Türkçede aşkın hasretini ve azabını ifade etmektedir ki kök itibari ile Arapça’da ‘siyah safra’ anlamına gelmektedir. Aşkın en hüzünlü ve doğal hali olarak nitelendirilebilecek olan sevdalinkalar, Türk-Boşnak kültür çalışmaları açısından ilk elden dikkate değer verimler olmakla da karşımızdadır. Bu doğrultuda Kösta Hörman’ın ‘Narodne Pjesme Bošnjaka’ (Boşnak Halk Şarkıları) adlı eserinden çalışmamıza malzeme sunan aşağıda isimleri verilmiş olan 20 halk şiirini (Hörmann, 1888-1889) Türkizm açısından irdeledik ve ortaya çıkan kelime hazinesini bir liste şeklinde düzenledik.

1. Ženidba Ahmed-Bega Vezirovica (Ahmed Bey Veziroviç’in Evliliği)
2. Đulic-Bajraktar Mustaj-Begov U Senju (Culıç-Bajraktar Seny’de)
3. Zarobljenje Rakocija Bana Na Mrkalju (Mrkaly’daki Rokacije Ban’ın Esareti)
4. Blažević Omer I Budimski Vezir (Blazeviç Omer ve Budim Veziri)
5. Osman Čustovic (Osman Çustoviç)
6. Durgutagić Ibro (Durgutagić Ibro)
7. Lejla Blažević (Lejla Blazeviç)
9. Džanan Buljugbaša I Rakocija (Canan Bulyukpaşa ve Rakosiya)
10. Zidanje Čuprije U Višegradu (Višegrad’daki Köprünün Yapımı)
11. Đerzelez Alija I Vuk Jajčanin (Cerzelez Aliya ve Vuk Yayçanın)
12. Dolazak Bosanskog Vezira Čuprilića U Travnik (Bosna-Hersek’li Köprülü Vezirin Travnik’e Gidişi)

8. Gazi Husrev-Beg Vodi Svatove U Stambol (Gazi Hüsrev Bey Düğün Alayını İstanbul'a Götürüyor)
13. Svatovsko Groblje Na Koritima (Korita'da Düğün Mezarlığı)
14. Svatovsko Groblje Na Morinama (Moline'de Düğün Mezarlığı)
15. Đerzelez Alija (Cerzelez Aliya)
16. Boj Na Sıgetu (Siget Savaşı)
17. Car Sulejman Uzimlje Budim (Sultan Süleyman Budim'i Alıyor)
18. Ženidba Malog Omerage (Küçük Ömer Ağanın Evlenmesi)
19. Omer Hrnjić I Dilber Anđelija (Omer Hrnjić ve Dilber Anceliya)
20. Halil I Janja Bunića Bana (Halil ve Yanya Bunić Banı)

Abdest (pers.)
 Abdest (pers.)
 abdestluk (pers-tur.)
 ayet (ar.)
 abdestluk (pers-tur.)
 ayet (ar.)
 Ada (tur.)
 Adalet (ar.)
 Adamluk (tur.)
 adet (ar.)
 Aferim (pers.)
 Aga (tur.)
 Agalar (tur.)
 agaluk (tur.)
 agr (tur.)
 ahar-odaja (tur.)
 Ahval (ar.) ajan (ar.)
 Ajgir (tur.)
 Ajluk (tur.)
 ajirisati (tur. ayırmak)
 Ajluk (tur.)
 Ajluk (tur.)
 Akmažda
 (tur.atmaca)
 akran (ar.)
 akrep (ar.)
 Akşam (tur.)
 Al (tur.)
 Alaj (tur.)
 Alaj (tur.)
 Alaj bajrak (tur.)
 Alaj-bajrak (tur.)
 Alajbeg (tur.)
 Alem (tur.)

Al-i Osman(ar.)
 Alim (ar.)
 Al-katmer (tur.)
 Allah (ar.)
 Allah (ar.)
 Allah rabum(ar-tur.)
 Allah rabum(ar-tur.)
 Allah rahmetile (ar.)
 Allah rahmetile (ar.)
 Allah-içun(ar-tur.)
 Allah-içun(ar-tur.)
 Almas (tur.)
 Altun (tur.)
 Ama (tur.)
 Amanet (ar.)
 Amber (ar.)
 Amidža (tur.)
 Amin (ar.)
 Amin (ar.)
 Anlajisati (tur.)
 Anterija (tur.)
 Araba (tur.)
 Araba (tur.)
 Arka (tur.)
 Arkali (tur.)
 Armagan (tur.)
 Armagan (tur.)
 Arpadžik (tur.)
 Aršin (tur.)
 Aršin (tur.)
 Arslan (tur.)
 Arslan (tur.)
 Arzuhal (ar.)

Arzuhal ar.)
 Aščija pers.-tur.)
 Asi (ar.)
 Ašicare (pers.)
 Ašicare (pers.)
 Ašik (ar.)
 Ašik (ar.)
 Asker (ar.)
 Ašlama (tur.)
 ašlamak
 Ašluk (ar-tur.)
 At (tur.)
 At (tur.)
 Atlija (tur.)
 Av (tur.)
 Avaz(pers.)
 Aždaha (pers.)
 Azdisati (tur.)
 Azgin (tur.)
 Azgin (tur.)
 Babaluk (pers.-tur.)
 Babo (per.)
 Badava (ar.)
 Badem (pers.)
 Badža (pers.)
 Bag (tur.)
 Baglama (tur.)
 Baht (pers.)
 Bajat (ar.)
 Bajlisati (tur.)
 Bajir (tur.)
 Bajrak (tur.)
 Bajrak (tur.)

Bajraktar (tur.)
 Bajraktar (tur.)
 Bajram (pers.)
 Bajram (pers.)
 Bak (tur.)
 Bakar (tur.)
 Bakračlija (tur.)
 Bakšiš (tur-pers.)
 Balaban (tur.)
 Balduza (tur.)
 Baljemez (tur.)
 Bamja (tur.)
 Barak (tur.)
 Barem (tur.bari)
 Barut (tur.)
 Baš (tur.)
 Basamak (tur.)
 Baskija (tur.)
 Basma (tur.)
 Bastisati (tur.)
 Bašluk (tur.)
 Bakša (tur.)
 Batisati (tur.)
 Bastisati (tur.
 basmak)
 Bazardan (pers.-
 bezirgân)
 Be! (tur.)
 Bećar (pers.)
 Beden (tur.)
 Beg (tur.)
 Begenisati (tur.-
 beğenmek)
 Begluk (tur.)
 Behar (pers.)

Bela (ar.)
 Bela (ar.)
 Ben (tur.)
 Beklim (tur.)
 Begđiluk (pers.-tur.)
 Berat (ar.)
 Bešika (tur.)
 Bešlija (tur.)
 Bičak (tur.)
 Bimbaša (tur.)
 Binjek (tur.-binek)
 Binjektaš (tur.-
 binektaš)
 Binija (tur.)
 Bir (tur.)
 Birdem (tur.)
 Birtuglija (tur.)
 Bitisati (tur.)
 Bogaz (tur.)
 Boj (tur.)
 Boja (tur.)
 Bojadžija (tur.)
 Bojali (tur.)
 Bostan (pers.)
 Borija (tur.)
 Boš (tur.)
 Bošča (tur.- bohça)
 Bošluk (tur.)
 Bozdisati (tur.)
 Brusali (tur. Bursalı)
 Budala (ar.)
 Budžak (tur. Bucak)
 Bujruntija (tur.)
 Bujur (tur.)

Bula (tur.)
 Bulbul (ar.)
 Buljuk (tur.)
 Buljukpaša (tur.)
 Bunar (tur.)
 Bungur (tur.bulgur)
 Burgija (tur.)
 Burma (tur.)
 Burundžuk
 (tur.)busija (tur.
 pusu)
 Butun (tur. her şey)
 Buzdovan (tur.
 bozdoğan)
 Čajir (tur.)
 Čajka (tur.)
 Čak (tur.)
 Čakar (tur.)
 Čakija (tur.)
 Čakmak (tur.)
 Čakšire (tur.)
 Čala (tur. çalmak)
 Čalgija (tur.)
 Čalgidžija (tur.)
 Čamašir (pers.)
 Čapkun (tur.)
 Čare (tur.)
 Čaršaf (pers.)
 Čaršija (pers.)
 Čatkija (tur.)
 Čauš (tur.)
 Čaušbaša (tur.)
 Čefenar (tur. kepenk)
 Čehlubar (pers.)
 Čehra (pers.)

Čeif (ar.-keyif)
 Čejrek (pers.)
 Čekme ćuprija (tur.)
 Čekić (tur.)
 Čekma (tur.)
 Čekmeli (tur.)
 Čekme ćuprija (tur.)
 Čelebi (tur.)
 Čelebija (tur.)
 Čelepir (tur.)
 Čelik (tur.)
 Čelimeišahadet (ar.)
 Čemer (pers.)
 Čeremid (tur.)
 Čerez (tur.)
 Česedžija (tur.kesici)
 Češma (tur.)
 Četa (tur.)
 Čevrma (tur.)
 Čibuk (tur.)
 Čiček (tur.)
 Čifčija (pers-tur.)
 Čifluk (pers-tur.)
 Čiftelija (pers.- tur.)
 Čilitli (tur.)
 Čilim (pers.)
 Čirak (pers.)
 Čitab (ar.)
 Čitluk (tur. çiftlik)
 Čivija (tur.)
 Čiviluk (tur.)
 Čiviz (tur.)
 Čizma (tur.)

Čoban (pers.)
 Čok (tur.)
 Čorba (tur.)
 Čul (tur.)
 Čumez (tur.)
 Čumur (tur.)
 Čurak (tur.)
 Čurčibaša (tur.)
 Čuskija (tur.)
 Čustek (tur.)
 Čuruk (tur.)
 Čuvalduz (pers.)
 Čuhejlan (ar.)
 Čurčibaša (tur.)
 Čustek (tur.)
 Džaba (tur.)
 Džebhana (tur.)
 Dadija (pers.)
 Dafina (tur.)
 Daidža (tur.)
 Dajanisati (tur.)
 Dalak (tur.)
 Daldisati (tur.)
 Dalga (tur.)
 Damar (tur.)
 Davulbaz (ar.- pers.)
 Degenek (tur.)
 Đejisija (tur.)
 Delibaša (tur.)
 Delija (tur.)
 Demir (tur.)
 Demir- kapija (tur.)
 Demir- pendžer (tur.)

Denjiz (tur.)
 Derman (pers.)
 Dernek (tur.)
 Dert (pers.)
 Desluk (tur.terslik)
 Dilbagija (tur.)
 Dilber
 Dilčik (tur.)
 Din (ar.)
 Din (ar.)
 Dindušman (ar.)
 Dindušman (ar.)
 Direk (tur.)
 Dirhemli (tur.)
 Dišija (tur.)
 Div (pers.)
 Dizdar (pers.)
 Dizgin (tur.)
 Dizija (tur.)
 Dolama (tur.)
 Dolma (tur.)
 Domuz (tur.)
 Dorat (tur.)
 Dost (pers.)
 Duduk (tur.)
 Duman (tur.)
 Dumen (tur.)
 Dur (tur.)
 Dura (tur.)
 Durbaba (tur.)
 Durmadon (tur.)
 Durun orda (tur.)
 Dušek (tur.)

Duşman (pers.)	Eglendisati (tur.)	Haber (ar.)
Duturum (tur.)	Ekmekçija (tur.)	Hadžija (ar.)
Duvak (tur.)	Eksler (tur.)	Hadžija (ar.)
Duzen (tur.)	Eksik (tur.)	Hairli (ar.)
Đuzel (tur.)	Eksik (tur.)	Hairli (ar.)
Demidžija (tur.)	Eksikluk (tur.)	Hairsuz (ar.)
Demija (tur.)	Eksikluk (tur.)	Hairsuz (ar.)
Đene (tur.yine)	Elčija (tur.)	Hajvan (ar.)
Đerček (tur.)	Erček (tur.)	Hajvan (ar.)
Đerdek (tur.)	Eski (tur.)	Hajde (tur.)
Đerđev (tur.)	Ešek (tur.)	Hak (ar.)
Đevrek (tur.)	Eškiya (ar.)	Hak (ar.)
Đidija (tur.)	Eškiya (ar.)	Halal (ar.)
Đogat (tur.)	Etek (tur.)	Halal (ar.)
Đon (tur.)	Etek (tur.)	Halka (tur.)
Đugum (tur.)	Evlija (ar.)	Halvaluk (ar.)
Đuturum (tur.)	Evlija (ar.)	Hamam (ar.)
Đuvegija (tur.)	Ezan (ar.)	Han (ar.)
Đuzel (tur.)	Ezan (ar.)	Harač (ar.)
Džamija (ar.)	Fajda (ar.)	Haram (ar.)
Džamija (ar.)	Fajda (ar.)	Haram baša (ar.-tur.)
Džebelija (ar.-tur.)	Ferman (pers.)	Harem (ar.)
Džebhana (tur.)	Fetva (ar.)	Haşluk (ar.-tur.)
Dželat (ar.)	Fetva (ar.)	Hasta (pers.)
Džemat (ar.)	Findžan (pers.)	Hava (ar.)
Džemat (ar.)	Findžan (pers.)	Havan top (ar.-tur.)
Džennet (ar.)	Fišek (tur.)	Havlija (tur.)
Džennet (ar.)	Fišek (tur.)	Hazna (ar.)
Edžel (ar.)	Fukara (ar.)	Hazur ola (ar.-tur.)
Edžel (ar.)	Fukara (ar.)	Hegbe (ar.)
Efendija (tur.)	Gajret (ar.)	Hemşerija (pers.)
Eglen (tur.)	Gajret (ar.)	Hesab (ar.)
Eglen (tur.)	Gani (ar.)	Hič (pers.)
Eglendisati (tur.)	Haber (ar.)	Hizmet (ar.)

Hodža (pers.)	İstimariti (tur.)	Jedek (tur.)
Hodža (pers.)	İşleisati (tur.)	jege (tur.)
Horjat (tur.)	İştah (tur.)	jelek (tur.)
Horjat (tur.)	İşaret (ar.)	jelçen (tur.)
Hoşaf (pers.)	İşaret (ar.)	jelek (tur.)
Hoşdeldija (tur.)	Jadiğar (pers.)	jemek (tur.)
Hoşdeldija (tur.)	Jag (tur.)	Jemenija (ar.)
Hrsuz (tur.)	Jagluk (tur.)	Jemenija (ar.)
Hrsuz (tur.)	Jagma (pers.)	Jemin (ar.9
Hudžum (ar.)	Jahnija (pers.)	Jemin (ar.9
Hurija (ar.)	Jaka (tur.)	Jenđiluk (tur.)
Hurija (ar.)	Jakija (tur.)	Jenđiluk (tur.)
Ibrik (pers.)	Jalan (tur.)	Jendisati (tur.)
İbrişimli (pers.-tur.)	Jalduzli (tur.)	Jendisati (tur.)
İçaga (tur.)	Jamak (tur.)	Jenjiçar (tur. yeniçeri)
İçindija (tur.)	Jandal (tur.yandan)	Jerlikul (tur.)
İçram (ar.)	Jangija (tur.)	Jeribasma (tur. yerebasma)
İdara (tur.)	Jankesedžija (tur.)	Jesir (ar.)
İhtijar (ar.)	Japija (tur.)	Jesir (ar.)
İlidža (tur.)	Jarak (tur.)	Jetim (ar.)
İlika (tur.)	Jaramaz (tur.)	Jetim (ar.)
İlum (ar.)	Jardum (tur.)	Jogun (tur.)
İmam (ar.)	Jaruga (tur.)	Jok (tur.)
İmam (ar.)	Jasak (tur.)	jol (tur.)
İman (ar.)	Jasija (tur.)	jol (tur.)
İman (ar.)	Jastuk (tur.)	joldžija (tur.)
İmdi (tur.)	Jatagan (tur.)	joldžija (tur.)
İndže (tur.)	Jatak (tur.)	jorgan (tur.)
İnşalah (ar.)	Jauklia (tur.)	jorgan (tur.)
İnşalah (ar.)	Javaş (tur.)	jufka (tur.)
İnsan (ar.)	Jazija (tur.)	jumak (tur.)
İnsan (ar.)	Jazidžija (tur.)	juriş (tur.)
İstek (tur.)	Jazuk (tur.)	

juriš (tur.)
 juriti (tur.)
 juriti (tur.)
 kabarisati (tur.)
 kabasto (tur.kaba)
 Kabul (ar.)
 Kaçamak (tur.)
 Kačkin (tur.)
 Kadifa (ar.)
 Kaduna (tur.)
 Kahriman (pers.)
 Kaiš (tur.)
 Kajasa ili kajas (tur.)
 Kajgana (pers.)
 Kajmak (tur.)
 Kalabaluk (ar.)
 Kalaj (tur.)
 Kalajli (tur.)
 kalauz (tur.)
 kalkan (tur.)
 kalpak (tur.)
 kama (tur.)
 kanat (tur.)
 kandža (tur.)
 kanli (tur.)
 kapak (tur.)
 kapidžija (tur.)
 kapija (tur.)
 kara (tur.)
 karaliman (tur.)
 Karaman (tur.)
 Karaula (tur.)
 Karšiluk (tur.)
 kašagija (tur.)

kašika (tur.)
 kaurisati
 (tur.kavurmak)
 Kat (tur.)
 Katil (ar.)
 Kauk (tur.)
 Kavad (tur.)
 Kaval (tur.)
 Kavga (tur.)
 Kazan (tur.)
 Kazanisati (tur.)
 Kazma (tur.)
 Kefa (tur.)
 Keser (tur.)
 Kesim (tur.)
 Kiridžija (tur. Kiracı)
 Komšija (tur.)
 Konak (tur.)
 Kopča (tur.)
 Košija (tur.)
 Koještil (tur.koyu
 yeşil)
 Kolağele (tur.)
 Kolansuz
 (tur.kayıssız)
 Komšija (tur.)
 Konak (tur.)
 Košija (tur.)
 Kovanluk (tur.)
 Kr'at (tur.)
 Krdıساتi (tur. kırmak)
 Kreč (tur.)
 Krmzi (tur.)
 Kršla (tur. kışla)
 Kuduz (tur.)

Kulaš (tur. kula)
 Kulaga (tur.)
 Kujruk (tur.)
 Kum (tur.)
 kurban (ar.)
 kurisati (tur.)
 kušum (tur.)
 kurtarisati (tur.
 kurtarmak)
 kurtarisati (tur.
 kurtarmak)
 kušak (tur.)
 kušak (tur.)
 kušluk (tur.)
 kušluk (tur.)
 kutija (tur.)
 kutija (tur.)
 kujruk (tur.)
 kulaga (tur.)
 kulaš (tur.)
 kum (tur.)
 kumašli-jorgan (tur.)
 kurisati (tur.)
 kušum (tur.)
 kurtarisati (tur.)
 kušak (tur.)
 kušluk (tur.)
 kušlukovati (tur.)
 kutija (tur.)
 lagum (tur.)
 Lakrdija (tur.)
 Legen (tur.)
 Lepeze (tur. yelpaze)
 Mandal (tur.)

Marifet (ar.)
 Mašalah (ar.)
 Mavi (ar.)
 Majdanos (tur.)
 Majmun (tur.)
 Mandal (tur.)
 Mazgal (tur.)
 Mejdan (tur.)
 Mejhana (ar.)
 Meraja (ar.)
 Merak (ar.)
 Meram (ar.)
 mezar (ar.)
 mezarluk (ar-tur.)
 mihrab (ar.)
 mihrab (ar.)
 minder (tur.)
 minder (tur.)
 mintan (pers.)
 mintan (pers.)
 mor (tur.)
 mor (tur.)
 muftija (ar.)
 muftija (ar.)
 muhur (pers.)
 muhur (pers.)
 mum (pers.)
 mum (pers.)
 mušterija (ar.)
 mušterija (ar.)
 muštuluk (pers.)
 muštuluk (pers.)
 mutvak (pers.)

nadžak (tur.)
 nafaka (ar.)
 nahija (ar.)
 nama (pers.)
 nana (tur.)
 nefer (ar.)
 nišandžija (pers.-tur.)
 odabaša (tur.)
 odadžija (tur.)
 odaja (tur.)
 odžak (tur.)
 odžaklija (tur.)
 ograjisati (tur.)
 ograš (tur.)
 ok (tur.)
 ordaga (tur.)
 ordija (tur.)
 orta (tur.)
 ortak (tur.)
 osaniti se
 (tur.usanmak)
 pačavra (pers.)
 padišah (pers.)
 paj (tur.)
 pala (tur.)
 palanka (tur.)
 papuča (pers.)
 para (pers.)
 parmak (tur.)
 parmakluk (tur.)
 parmakluk (tur.)
 paša (tur.)
 paša (tur.)

pašalija (tur.)
 pašalija (tur.)
 pašaluk (tur.)
 pašaluk (tur.)
 patlidžan (pers.)
 Pazar (pers.)
 Peča (tur. Peçe)
 Pehlivan (pers.)
 Pendžer (pers.)
 Peškeš (pers.)
 Pilav (pers.)
 Pišman (pers.)
 Pišurma (tur.)
 Postole (tur.)
 Pusat (tur.)
 Pustekija (tur.)
 Rahat (ar.)
 Rakam (ar.)
 Rakija (ar.)
 Rezil (ar.)
 Sabah (ar.)
 Sabur (ar.)
 Sadrazam (ar.)
 Sahan (ar.)
 Saksija (tur.)
 Salep (ar.)
 Sandžija (tur.)
 Sarma (tur.)
 Saruk (tur.)
 Sač (tur.)
 sačak (tur.)
 sačma (tur.)
 šadrvan (pers.)

šadrvan (pers.)
 sagrija (tur.)
 šah (pers.)
 šah (pers.)
 šahitola (ar.-tur.)
 šahitola (ar.-tur.)
 salma (tur.)
 samča (tur.)
 šan (ar.)
 šan (ar.)
 sanduk (ar.)
 sandžak(tur.)
 sandžija (tur.)
 saraj (pers.)
 sarač (ar.)
 šart (ar.)
 šart (ar.)
 saruk (tur.)
 sedefli (ar.-tur.)
 sefer (ar.)
 šeher (pers.)
 sejizbaša (ar.-tur.)
 selam (ar.)
 šenluk (pers.-tur.)
 serbes (ar.)
 serdendečaga (ar.-tur.)
 sergija (tur.)
 sičan (tur.)
 sidžim (tur.)
 serhatlija (ar.-tur.)
 sičan jol (ar.-tur.)
 silah (ar.)
 šilte (tur.)

šimšir (pers.)
 sofrā (ar.)
 softa (pers.)
 soj (tur.)
 soluf (pers.)
 sorguč (tur.)
 Spahija (pers.)
 Srča (tur.)
 Srma (tur.)
 Srmali (tur.)
 Subaša (tur.)
 Sudžuka (tur.)
 šučur (ar.)
 Sultan (ar.)
 Sundër (tur.)
 Sungija (tur.)
 Sunet (ar.)
 Surgun (tur.)
 surudžija (tur.)
 surisati (tur. sürmek)
 šćemlija (tur.)
 šćilititi (tur. kilit)
 šećer pers.)
 šenluk (tur.)
 šilte (tur.)
 šiš (tur.)
 škembe pers.)
 tabak (ar.)
 taban (tur.)
 tabandže (tur.)
 tabirdžija (ar.-tur.)
 tabija (tur.)
 taht (ar.)
 tahta (pers.)

Takum (tur.)
 Tamam (ar.)
 Tamir (ar.)
 Tapija (tur.)
 Taraf (ar.)
 Taslak (tur.)
 Taš (tur.)
 Tavan (tur.)
 Tavlaisati
 (tur.tavlamak)
 Tegeltija (tur.)
 Tekija (ar.)
 Telal (ar.)
 Terme (tur.)
 Tapa (tur.)
 Tepeluk (tur.)
 Tepsija (tur.)
 Tapa (tur.)
 Tepeluk (tur.)
 terempe (tur.)
 terempe (tur.)
 Terkije (tur.)
 Terme (tur.)
 tespih (ar.)
 tetik (tur.)
 timar (pers.)
 toka (tur.)
 tokmak (tur.)
 top (tur.)
 topal (tur.)
 topal (tur.)
 toprakale (tur.)
 topuz (ar.)
 topuz (ar.)

trabozan (tur.)	uçkur (tur.)	zabit (ar.)
trabozan (tur.)	ugur (tur.)	zagar (tur.)
tuç (tur. tunç)	ujdurisati (tur.)	zahira (ar.)
tucak (tur.tutsak)	Ujisati (tur.uyumak)	zahmet (ar.)
tucak (tur.tutsak)	Ulak (tur.)	zendil (tur.)
tug (tur.)	Ulema (ar.)	zejtin (ar.)
tug (tur.)	Urgan (tur.)	zemberek (pers.)
tura (tur.)	Urumelija (tur.)	zendžefil (pers.)
tura (tur.)	Utija (tur.)	zinet (ar.)
turali (tur.)	Uzendija (tur.)	zindan (pers.)
turali (tur.)	Vakat (ar.)	zor (tur.)
turbe (ar.)	Vergija (tur.)	zuğurt (tur.)
turćija (tur.)	Vezir (ar.)	zulum (ar.)
tutundžija (tur.)	Vilajet (ar.)	zurna (pers.)

Boşnak kültür verimleri içerisinde yaşamaya devam eden Türkizm kökenli kelimelere ilişkin kullanımların sevdalinkalardan sonra en zengin örneklerine doğum, evlilik, ölüm geçiş ritüelleri ve bu ritüeller etrafında kümelenmiş inanma, inanç ve pratikler ile bayramlar, mevsimlik töre ve törenlerde icra edilen uygulamalarda rastlıyoruz ki bu konuda Enver Mulahalilović'in " Vjerski Običaji Muslimana u Bosni I Hercegovini" adlı eseri ile Alija Nametak tarafından hazırlanan " Od Beške do Motike Narodne Lirske I Pripovijedne Pjesme Bosansko-Hercegovačkkih Muslimana" adlı çalışmadan seçmiş olduğumuz bazı metinleri aşağıda sıralamak istiyoruz.

Sünnet şarkısı örneği:

"Kad su sinci majci ponarasli,

Sunnet ćini Siliftarovica,

Šenluk ćini za nedjelju dana." (Mulahalilović, 2005: 22)

Medrese çocukları için şarkı örneği:

"Majka Sutlu (sütlaç) u želji rodila

U ružinu listu odgojila

Kad je Sutla za mehtefa bila,

Majka Sutlu u mehtef dala"

"Babo kara svoga sina Ahmu,

Babo kara, majka odgovara:

Ne kuni mi moga sina **Ahme**,
Nije **Ahmo** bio na **sokaku**,
Već je Ahmo bio u **mejtefu**,
Tri puta je **Musaf** proćio
Svoj je djeci **Ahmo kalfa** bio"
"U Mostaru **šećer-mejtef** kažu,
U njem ući trista divojaka,
Hodža i m je **Omer-efendija**,
Kalfa i m je **dilber Umihana**" (Mulahalilović, 2005:26)

"Zaljulja se mostarska **munara**,
potrese se mostarska **ćuprija**,
mujezini ućit' prestadoše
zašutješe sofie u **medresi**,
kad zapjeva Lakišića Zlata." (Mulahalilović, 2005:70)

Bayram Şarkısı örnekleri:

"**Bajram** ide **Bajramu** se nadam,
Sta b'ja dragom **bajramluka** dala" (Mulahalilović, 2005: 94)
"Ni **Bajrami** više nisu
kao što su nekad bili,
aşikluci, gdje ste sada,
ko' nekada u **mahali**" (Mulahalilović, 2005:94)

Ramazannâme örnekleri:

"Kad **ramazan** nastane,
Svako dobro **postana**,
Meleki se otvore
şeytani se zâtvore,
Samo jedan oстане" (Mulahalilović, 2005:140)

"**Kur-an** uće **hafizi**,
va'z kazuju **vaizi**,
to su tvoji **bulbuli**,
hej, mübarek ramazan!" (Mulahalilović, 2005:141)

İftar mönüsü örneği:

"İFTAR (PREDUVOD):

Ledano **şerbe** (od crvene ruže - đulbešećerka sa ledom);

- 1) Rezani recelji
- 2) **ćorba**,
- 3) čimbur
- 4) đunları
- 5) **bamija**,
- 6) fini **ćevap (kebab)** sa dinjama
- 7) zeljanica
- 8) mehkim **kajmakom** nadolmljena **ekmek-kadaif**
- 9) sarena **dolma**
10. krti rutovci
11. studena **jaIanži-dolma (yalancı dolma)**
12. dzanecija
13. bijeli **pilav**
14. **rumeni hoşaf (nargile, čibuci, kahva)**

Čaršiijski iftar

1. **hurme, šerbe (şerbet) i kahva**
2. **škembe-ćorba (işkembe çorbası)**
3. **Pače (paça)**
4. bosanski lonac
5. **kadaif ili, eventualno uščupani ćilim (kilim)**" (Mulahalilović, 2005:145)

Haca Uğurlama Duası Örneği:

"Dova Koja Se Uči Prilikom Odlaska Hadžija

Giden Hacılar İçin Okunacak Duası

"Ja ilahi ejle mensur

Gazi vu hadžileri

Čun (çün) azimet ide bunlar

Saliminu ganimin

Mekke Mine Muzdelife

Hem žebeli (cebel) Arafat

Vasili Hakka mazher ejle

Su giden hadzileri-

Mekkeje hem Revdaje

hem Gazi vu hadileri

Her murada vasil ejle

Su giden hadzileri

Ejle mesrur ahiretde

Giden hadileri

Vakfesunde ber murad kil

Daima hadzileri

Mekkemize ejle tebliğ

Giden hadileri" (Mulahaliloviç, 2005:158)

Örnek Ninniler:

SPAVAJ, SİNE, OD ĐULA TI BEŠA

"Spavaj, sine, od dula ti beša,

tvoja beša na moru građena.

Gradile je do ti **kujundžije**:

jedan kuje, drugi pozlaćuje,

treći gradi od zlata jabuku,

u jabuci **alem** kamen dragi

pri čem vidi dite posisati

u panoći kano i u podne." (Nametak, 1970: 8)

"MAJKA SINA I BIJE I KARA

Majka sina i bije i **kara**

i opet se s njime razgovara

sjedi **babo** pa ga ogovara:

"Nemoj sina biti ni karati!

Nije Ale na **sokaku** bio,

veg je Ale u **mejtef** hodio,

u **mejtefu (mektep)** deci **kalfa** bio.

Do podne je **hatmu** preučio,

a otpodne **ćitab-hamajliju (kitap-hamayil)**" (Nametak, 1970:9)

"NINI, SİNE, U ŠIMŠIR BEŠICI

Nini, sine, u **šimšir bešici**,

beša ti se na moru kovala:

kovale je do tri **kujundžije**,

jedan kuje, drugi pozlaćuje,

treći meće vedra ogleđala

da se majka Mehina ogleda." (Nametak, 1970:13)

“NINI, BUBI, RODILA TE MAJKA

Nini, bubi, rodila te majka,

la ilahe illel-lah, la ilahe illel-lah

Kad ja podem u **džamiju**,

susrete me naš **Muhamed**,

de me srete, tud mi reče,

Znaš da valja umrijeti,

u **kabur** se zakopati,

niđi vrata ili **pendžera (pencere)**,

okle će nam sunce sjati

Daj mi, Bože, jedan **pendžer**,

da ja vidim po **džennetu**

Bog mi dade jedan **pendžer**,

pa ja videh po **džennetu**,

po **džennetu (cennet)** , po **devletu**.” (Nametak, 1970:19)

Komik Şarkı Örneği:

“SRİĆA IZNENADA

“Divojka je od Boga **iskala (iskele)**

u večeri, kad **akşam** klanjala:

Daj mi, Bože, sriću iznenada,

da u srići lip porod parodim:

prve ćeri, poslidnje sinove

da neviste ne zatiću zâvâ,

da s' u kuci ne zameće **kavga**” (Nametak, 1970:38)

Aşk Şarkısı Örnekleri:

“ALIJU SARAJLIJU

i Aliju Sarajliju

i Mehmeda kujundžiju (**kuyumcu**),

sto 'no kuje **altinluke**,

altinluke, altin-kupe,

i na ruke **bilenzuke (bilezik)**,

i na glavu **almas (elmas)-granu**

i na čelo **almas-pero...**” (Nametak, 1970:44)

"BEJTURANE, BOG T' UBIO GRANE

Bejturane (Turan Bey), Bog t' ubio grane,
nit mi cvateš nit mi roda daješ,
već si mene majci opanjkao,
da ja ljubim četiri **dilbera,**
a ja miada nemam ni jednoga.
Ako sam ga s očim pogledala,
ja ga niam srcem **sevdisala,**
sevdisala (sevmek) ni begenisala (beğenmek)..." (Nametak, 1970:55)

"VEZAK VEZLA DUDA PENJAVINA

ni **Varoši (varoš)** varoški' **mejhana,**
ni Anice, mlade krčmarice,
ni Marice s Latinske **ćuprije,**
i visoke Jóše **Samardžića (semerci)**
i lijepa Savke **ćebedžića (cebeci)..."** (Nametak, 1970:63)

Düğün Şarkısı Örneği:

PJESME UZ TEPSIJU

"Sarajevsko ravrao polje,
tu se šeće zlato moje.
Ha Jelena, joj bétrina
na tebi je **antérija (entari)**
i kosulja **čibûklija (ağızlık),**
ti simoja **jauklija (yavuklu) ..."** (Nametak, 1970:76)

Sonuç

Neticede, Boşnak kültürel mirası, diğer uluslarda olduğu gibi maziden beslenmekle hale intikal etmiştir. Kültürün doğasından kaynaklanan bu durum, ilgili toplum açısından sahip olunanların yaşaması, yaşatılması hususunda ciddi sorumluluk getirir. Aynı zamanda kültür, kendini oluşturan bileşenlerin varlığına ilişkin bilince sahip olunmakla da ilişkilendirilmelidir ve Boşnak kültürü içerisinde Türk kültür ve medeniyetinin etkisi yadsınamaz bir konum işgal eder ki Boşnakların sözlü, yazılı kültür öğeleri üzerinde Türkizm kökenli zengin kelime varlığı, uzun soluklu Türk-Boşnak tarihi ve inançsal birlikteliğinden beslenmekle iki ulus açısından dün olduğu gibi bugün ve yarın ortak payda olmaya devam edecek görünmektedir.

Türk kelimesini Müslüman olmak anlamında kullanan Boşnakların güne "Sabah hayrola" ile başlaması, akşamı "akşam hayrola" ile karşılaşması, bayramlarda "Bajram şerif mübarek ola" lafzını kullanarak, vedalaşmalarda "Allahı emanet" demeleri,

Boşnakların gerek gündelik hayatlarında ve gerekse çalışma içerisinde örnekleri sıralanan muhtelif edebi-kültürel verimlerinde görüleceği üzere Türkçe/ Türkizm ile olan yakın münasebetlerini sergilemek adına dikkate değerdir.

KAYNAKÇA

- ALPARSLAN Şenol (2008). *Bosna'da Türk Kültürünün İzleri*, Ankara: Genel Kurmay Basımevi Hörmann Kosta (1888-1889) Narodne Pjesme Bošnjaka, 1-2 ,Sarajevo
- İNANCIK Halil (1993). *Balkanlar ve Türkler, Balkanlar ve Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri*, İstanbul: Vakıf Yayınları
- KULENOVIĆ, Skender (2004). *Ponornica*, Sarajevo: Biblioteka Dani,
- MULABDIĆ, Edhem (1974). *Zelena Busenje*, Sarajevo: Svjetlost Yayınları
- MULAHALİLOVIĆ, Enver (2005). *Vjerski Običaji Muslimana u Bosni I Hercegovini*, Tuzla: Hamidović
- NAMETAK, Alija (1970). *Od Beške do Motike Narodne Lirske I Pripovjedne Pjesme Bosansko-Hercegovačkih Muslimana*, Sarajevo: Stamparija Sarajevo
- NURKIĆ, Kemal (2005) Bosna-Hersek'te İslamlaşma Süreci. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun: Sosyal Bilimler Enstitüsü
- SELVER, Mustafa (2003) Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna, İstanbul: IQ Kültür Yayıncılık
- SEYHAN, Ercan (2007) Bosna-Hersek'in Jeo-Stratejik Önemi ve Türkiye, Yayınlanmamış YL Tezi, Afyon Kocatepe Ün., Afyon: Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- ÜNAL, Hasan (1995). *Balkanlardaki Son Askeri ve Siyasi Durum*, İstanbul: Yeni Türkiye Yayınları
- YÜRÜR, Pınar (2007). *Uluslar arası Toplumun Bosna-Hersek'i Yeniden Yapılandırma Süreci ve Modeli*, Yayınlanmamış Doktora Tezi,ankara: Gazi Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- <http://tekstovi.net/2,142,4244.html> (Erişim tarihi: 04.04.2016)
- <https://tekstovi-pesama.com/dino-merlin/burek/15612/1> (Erişim tarihi: 04.04.2016)
- [http:// www. devletarsivleri.gov.tr./yayin/osmanli/Bosna.htm](http://www.devletarsivleri.gov.tr./yayin/osmanli/Bosna.htm) (Erişim tarihi: 05.05.2016)